УДК 332.146.2:336.027:352
JEL F29, R50, R58

Х.О. Патицька
кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: pelechata@meta.ua
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2871-7540

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КРАЇНАХ ЄС

У науковій статті акцентовано увагу на необхідності визначення напрямків активізації фінансово-економічного потенціалу територіальних громад в Україні в умовах реформи місцевого самоврядування. Досліджено особливості розвитку територіальних громад у країнах ЄС в період децентралізації та адміністративно-територіальних реформ для виявлення можливих ризиків та ефективних практик. Дослідження показало, що основними напрямками реформування місцевого самоврядування в країнах ЄС були: зміна адміністративно-територіального устрою в напрямку укрупнення адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, а також перерозподіл повноважень та фінансових ресурсів на користь місцевого самоврядування. Визначено, що особливості адміністративно-територіальної організації місцевого самоврядування в країнах ЄС залежать від направлених на місцевий рівень фінансових ресурсів та повноважень, які мають виконуватися органами місцевого самоврядування. Увагу сфокусовано на питанні забезпечення місцевого економічного розвитку та виявлені джерел його фінансування в країнах Європейського Союзу.

Ключові слова: *територіальна громада, фінансово-економічний потенціал, адміністративно-територіальна реформа, місцевий економічний розвиток, децентралізація.*

Patytska Kh. FEATURES OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC POTENTIAL FORMATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE EU COUNTRIES

The article is devoted to the substantiation of theoretical and methodical principles and practical recommendations regarding the potential of territorial communities' financial and economic formation in the context of local self-government reform. The approaches to the definition of "territorial community" focused on development of territorial community as a subject of economic development of the territory are analyzed. In order to determine the directions of activating the Ukrainian territorial communities' financial and economic potential in the context of local self-governance reform, the development features of territorial communities in the EU countries during the period of decentralization and administrative-territorial reforms were researched. The main characteristics of local self-government were investigated. The models of local self-government organization were studied. Institutional, systemic and structural organization of local self-government was analyzed. Special attention was given to certain aspects of its development and reform. The experience of its functioning and development in the given states was summarized and the conclusion of possibility of its application in Ukraine was given. The research showed that the main directions of local government reform in the EU countries were: the change of the administrative-territorial structure in the direction of the administrative-territorial consolidation units of the base level, as well as the powers redistribution and financial resources for the local self-government benefit. It is determined that the administrative-territorial organization peculiarities of local self-government in the EU countries depend on the local level of financial resources and powers should be fulfilled by local self-government bodies. In terms of the research the crucial role of the territorial community's endogenous financial and economic potential, which ensures its economic development, was identified. This article presents the role of local governments in supporting entrepreneurship development. The content of the article presents the factors which foster activities undertaken by local authorities to promote entrepreneurship and also shows different considerations of when the supporting instruments are in use. It indicates potential of possible changes in local policy on supporting entrepreneurship. The article sets out areas of possible improvements in policy when stimulating economic activity by local authorities.

Keywords: *territorial community, financial and economic capacity, administrative-territorial reform, local economic development, decentralization.*

Постановка проблеми. Формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад в Україні відбувається в умовах реформи місцевого самоврядування. Більшість країн Європи уже пройшли етап реформування адміністративно-територіального устрою та формування ефективного місцевого самоврядування. Тому характеристика реформи системи місцевого самоврядування в країнах ЄС як передумови формування фінансово-економічного потенціалу територій є особливо актуальним питанням для України в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням процесу децентралізації, її особливостей і визначенням наслідків для розвитку держав і регіонів займаються багато науковців, зорема: О. Бейко, П. Жук, В. Кравців, Ю. Маслов, М. Пухтинський, І. Сторонянська, G. Davulis, S. Goga, F. Murphy, G. Swinburn та інші. Проте незавершеність реформування в цьому напрямку вимагають продовження досліджень та формування нового погляду на питання формування спроможних територіальних громад в Україні на основі досвіду країн, які пройшли цей етап свого розвитку.

Метою статті є аналіз особливостей формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад у країнах ЄС в умовах реформи місцевого самоврядування.

Основні результати дослідження. У першому глобальному звіті Світового Банку «Decentralization and local democracy in the world» [1] зазначено: держави ЄС мають дві ключові ознаки, які відрізняють їх від усіх інших геополітичних регіонів світу. По-перше, кожна частина території країн ЄС управляється органом місцевого самоврядування. По-друге, усі держави ЄС визнають дискретний набір фундаментальних принципів, на основі яких формується та розвивається місцеве самоврядування. Ці принципи відображені та закріплені в Європейській Хартії місцевого самоврядування, Європейській конвенції про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні, Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владою, Європейській Хартії міст, Європейській Хартії регіональних мов та мов меншин, Рамковій конвенції про захист національних меншин тощо.

Реформи місцевого самоврядування в країнах ЄС проходили з різною інтенсивністю та притаманними особливостями, починаючи з середини минулого століття. Якщо країни Західної Європи пройшли цей етап свого розвитку вже доволі давно, то в країнах Центральної та Східної Європи цей процес розпочався значно пізніше в силу історичних особливостей їх розвитку і співпадав з обранням ними євроінтеграційного напрямку розвитку (що сьогодні є характерним і для України).

Як заначають європейські дослідники [2] та вітчизняні науковці[3, 4], реформування місцевого самоврядування в країнах ЄС включало такі напрямки: зміна адміністративно-територіального устрою, організаційні реформи, функціональні та процедурні зміни, а також фінансові реформи.

Одним з ключових напрямків реформування стало скорочення кількості адміністративних одиниць, зокрема на рівні муніципалітетів. Враховуючи комплексність реформування, визначення територіальної основи місцевого самоврядування стало важливою умовою ефективності проведення реформ. При цьому в кожній країні цей етап мав свої особливості.

Дослідження реформування адміністративно-територіальних одиниць базового рівня в країнах ЄС [2] дозволило визначити базові аспекти:

- сформовані територіальні громади базового рівня мають представляти єдину економічну та соціальну систему, яка іноді є результатом тривалого історичного процесу («ефект спадщини»). Прикладом таких громад є французькі комуни, формування яких розпочалося в період Великої французької революції;
- територіальна громада має бути максимально «придатна» до управління нею органами місцевого самоврядування, характеризуючись наявністю людських, матеріальних та фінансових ресурсів;
- територіальна громада має бути місцем вираження потреб її населення, участі в управлінні територією та контролю за цим процесом.

Відповідно до наведених аргументів, кожною країною ЄС було прийнято рішення про формування відповідного адміністративно-територіального устрою. Якщо звернути увагу на особливості цього процесу, можна виокремити деякі аспекти. Так, невеликі за територією держави (Болгарія, Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Словенія) характеризуються наявністю лише одного рівня місцевого самоврядування – муніципалітетів. Одинадцять країн ЄС (Греція, Данія, Ірландія, Нідерланди, Португалія, Румунія, Словенія, Угорщина, Чехія, Швеція) мають дворівневу систему: регіони та муніципалітети. Шість держав-членів ЄС мають трьохрівневу систему: дві унітарні держави (Польща та Франція) та чотири федеральні держави (Бельгія, Італія, Іспанія та Німеччина). Для Великобританії (якою на даний час ініційовано процес виходу з ЄС, проте, яка теж пройшла етап реформування місцевого самоврядування) характерна наявність і однорівневої, і дворівневої структури місцевого самоврядування в залежності від особливостей розвитку територій.

Кожною країною для забезпечення ефективного місцевого самоврядування було обрано свій напрямок формування територіальної моделі муніципалітетів. В цьому контексті доцільно згрупувати держави відповідно до обраного ними напрямку:

- такі країни як Австрія, Італія, Іспанія, Угорщина, Франція, Чехія та Швейцарія характеризуються високим рівнем фрагментованості муніципалітетів; країни Східної та Північної Європи, Бельгія та Греція, навпаки, пройшли етап об'єднання громад базового рівня;
- в процесі реформи місцевого самоврядування більшістю країн Західної та Північної Європи було обрано єдиний статус адміністративно-територіальних одиниць базового рівня, незважаючи на їх особливості, натомість країнами Центральної та Східної Європи було акцентовано увагу на розвиток міст через надання їм особливого статусу[1].

На сьогодні оптимізація адміністративно-територіального устрою набула особливої актуальності в багатьох країнах-членах ЄС, проте відбулася зміна сприйняття цього процесу. Якщо реформи 50-70-х років XX століття спрямовувалися на встановлення оптимальних розмірів громад для відповідності наданих їм повноважень, то сьогодні на передові позиції виступають питання функціонування громад, демократії та розвитку громадянського суспільства. Відтак актуальним є питання міжмуніципального співробітництва як альтернативи об'єднання громад в окремих країнах. Для прикладу, з 2007 року в Данії кількість муніципалітетів зменшено з 271 до 98, а регіонів – з 14 до 5. Основною причиною реформи стала економія на масштабі та передача на рівень регіону додаткових повноважень. Відповідно до моделі адміністративно-територіального устрою Данії, муніципалітети нараховують як мінімум 20 000 жителів. Існує і деяка кількість громад з меншою чисельністю жителів, проте обов'язковою умовою їх функціонування є юридично встановлена співпраця з більшим муніципалітетом [5, 6].

Натомість, у високоурбанізованих державах, адміністративно-територіальна реформа в яких характеризувалася масштабним об'єданням муніципалітетів,

на даний час постало питання відновлення управління на рівні «infra-community», тобто всередині громади (Швеція, Великобританія). Це привертає увагу до ролі та місця у використанні фінансово-економічного потенціалу громади та забезпечення її соціального розвитку так званих «minor local entities». Сьогодні цим напрямом на рівні місцевого самоврядування ідуть такі країни, як Болгарія та Португалія, де функціонують доволі великі муніципалітети, опираючись на інфра-муніципальні установи.

Схожа модель організації місцевого самоврядування в Литві. В державі налічується 60 муніципалітетів. За рішенням органу місцевого самоврядування кожен муніципалітет може бути поділено на менші адміністративно-територіальні одиниці – seniunija. В межах цих територіальних одиниць може бути створена дорадча рада, що складається з громадян. Її основним завданням виступає подача місцевим адміністраціям рекомендацій щодо того, як краще надавати комунальні послуги або як розробляти та впроваджувати місцеву політику.

Такий різнорідний розподіл рівнів місцевого самоврядування та організація адміністративно-територіального устрою в країнах ЄС показують: питання визначення ефективного розміру адміністративно-територіальних одиниць базового рівня в кожній країні передбачає врахування історичних, соціальних, економічних та географічних факторів. Особливості адміністративно-територіальної організації місцевого самоврядування напряму залежать від направлених на місцевих рівень фінансових ресурсів та повноважень, які мають виконуватися органами місцевого самоврядування.

Відповідно до Європейської Хартії місцевого самоврядування, публічні повноваження здійснюються тими органами публічної влади, які перебувають у найтіснішому контакті з громадянами. Окрім того, разом з наданими органам місцевого самоврядування повноваженнями, на місцевий рівень мають спрямовуватися і фінансові ресурси, необхідні для покриття відповідних витрат. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування мають бути сумісними з їх повноваженнями та характеризуватися диверсифікованістю.

Вперше принцип відповідності наданих на місцевий рівень повноважень та фінансових ресурсів на національному рівні було обумовлено у Франції у 1982 році, а надалі закріплено у Конституції у 2003 році.

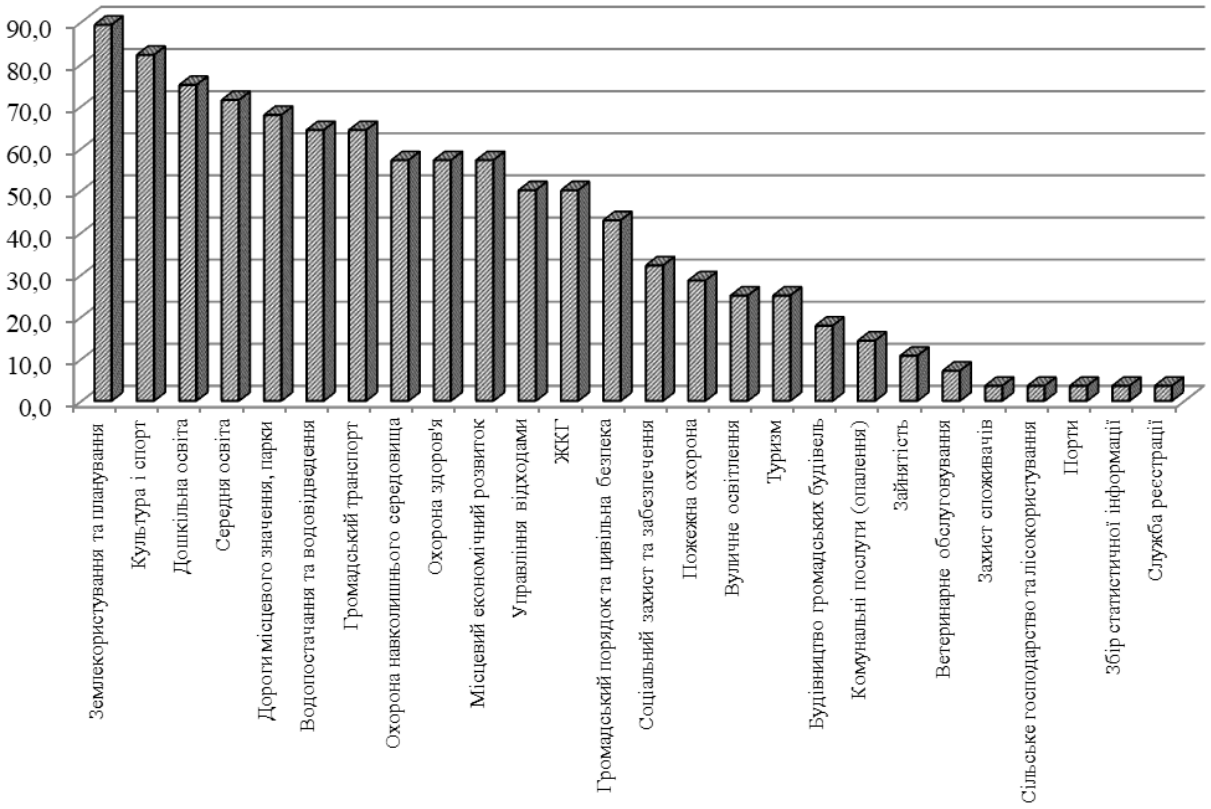

Рис. 1. Розподіл повноважень на місцевий рівень в ЄС, у % до кількості країн ЄС
Джерело: на основі [6]

В основному, органи місцевого самоврядування в країнах ЄС наділяються повноваженнями у сфері планування території та управління землями, культури та спорту, дошкільної та середньої освіти, утримання парків, доріг місцевого значення, водопостачання та водовідведення, громадського транспорту (рис. 1).

Оскільки передача на місцевий рівень повноважень означає, що центральна влада також передає і фінансові ресурси, питання перерозподілу дещо ускладнюється. Для прикладу, в Угорщині розподіл повноважень відбувається в залежності від можливості органів місцевого самоврядування забезпечити виконання покладених на неї завдань.

Основним дохідним джерелом громад в країнах ЄС є податкові надходження та міжбюджетні трансферти. Частка податкових надходжень в складі доходів бюджетів муніципалітетів в ЄС коливається в

межах 11,5 – 76,0 % (рис. 2), що свідчить про різний рівень залежності місцевих бюджетів від фінансування з центру. Якщо в Ісландії місцевий рівень управління характеризується фінансовою автономією, то в Нідерландах – високим рівнем залежності від державного бюджету.

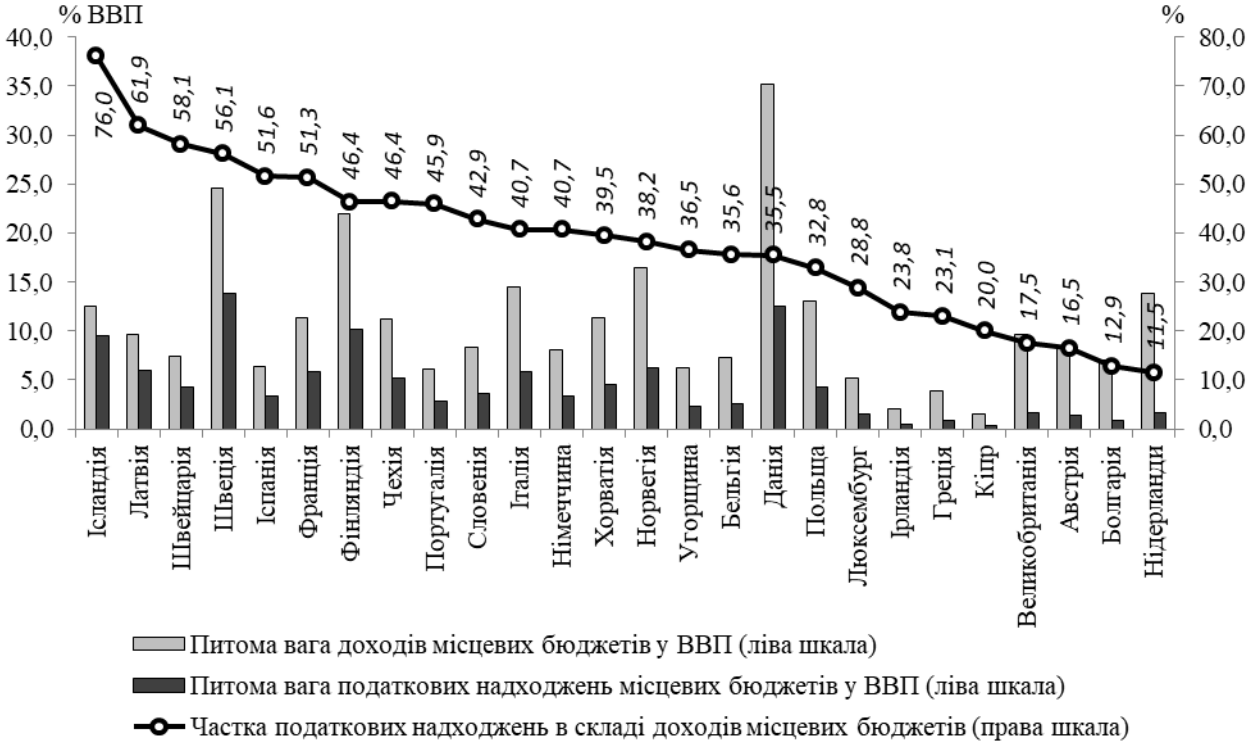

Рис. 2. Частка податкових надходжень в складі доходів бюджетів муніципалітетів в країнах ЄС у 2016 році, %
Джерело: [7]

Основними податковими доходами громад в європейських країнах є власні податкові надходження, зокрема місцеві податки та збори, на які, як і в Україні, органи місцевого самоврядування мають безпосередній вплив. Слід зауважити, що серед усіх видів податкових надходжень обсяги надходжень місцевих податків у країнах ЄС зростають найшвидше. За останні п'ятдесят років у Франції та Великобританії обсяги цих надходжень зросли у 5 разів [8].

Як зазначає литовський вчений G. Davulis, в різних країнах система місцевих податків та зборів має свої особливості, тому для формування ефективного механізму справляння місцевих податків та зборів слід враховувати:

- здатність органів місцевого самоврядування здійснювати управління місцевими податками та зборами;
- обсяг соціальних послуг, які фінансуються за рахунок зібраних місцевих податків та зборів;
- культуру сплати податків в країні тощо [8].

Досліджуючи місцеві податки та збори в країнах ЄС, можна виділити три види податків, які забезпечують найбільше надходжень до місцевих бюджетів:

1. Податок на доходи – є одним з основних джерел наповнення місцевих бюджетів. Проте не у всіх країнах ЄС його визначено як джерело доходів саме місцевих бюджетів. В Ірландії, Великобританії, Нідерландах та Франції податок повністю надходить до державного бюджету, а в структурі місцевих податків домінують податки на майно [8]. Надходження від цього виду податків зараховується до місцевих бюджетів у Болгарії, Румунії та Хорватії, а в скандинавських країнах він складає 20-60% доходів місцевих бюджетів. В Австрії, Німеччині, Угорщині та Польщі ПДФО складає частину доходів місцевих бюджетів. Натомість, у Швейцарії на рівні громади може проводитися голосування щодо встановлення додаткового податку [1]. Перевагою зарахування ПДФО до місцевих бюджетів є встановлення прямого взаємозв'язку між сплачуваним податком та отриманими соціальними благами.

2. Податки на майно – справляються в усіх країнах ЄС, окрім Швеції, та вважаються одними з найбільш ефективних саме в якості місцевих через локалізацію податкової бази. Суми надходжень від справляння податків на майно залежить від функціонування повноцінного земельного реєстру та реєстру нерухомості. В країнах Західної Європи справляння майнових податків організоване на високому рівні, проте система не працює належним чином у країнах Східної та Центральної Європи, результатом чого є недоотримання надходжень від цих податків до місцевих бюджетів.

3. Податок з господарської діяльності – встановлюється на місцевому рівні в Ірландії, Іспанії, Люксембурзі, Німеччині, Угорщині, Франції. База оподаткування та податкова ставка в різних країнах значно різниться.

Отже, дослідження особливостей справляння місцевих податків в країнах ЄС показало різні підходи на рівні держав до особливостей встановлення таких податків та відсутність місцевого податку, якому б першочергово надавалася перевага при формуванні системи місцевих податків та зборів. Визначення складу та структури місцевих податків та зборів в різних країнах залежить від економічної

ситуації, управлінської системи, традицій місцевого самоврядування і податкової культури. Важливим як місцевий є податок на майно, який характеризується стійкістю та простотою визначення податкової бази. З іншого боку, за спрямованість до бюджетів муніципалітетів ПДФО та податку на господарську діяльність виступає, по-перше, принцип соціальної справедливості, а, по-друге, той факт, що обидва податки сплачуються не лише місцевими жителями, але й «прибулими» людьми, вони є гнучкими та легкими в управлінні.

Дослідження особливостей формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад в країнах ЄС вимагає також зосередження уваги на питання стимулювання громадою місцевого економічного розвитку.

Відповідно до доповіді Світового Банку [9], «місцевий економічний розвиток – це розвиток фінансово-економічного потенціалу територіальної громади для покращення її економічного майбутнього та підвищення якості життя населення… Це процес, в якому громадськість, бізнес та неурядові організації працюють колективно для створення умов для економічного зростання і створення робочих місць»[9].

Основними напрямами забезпечення місцевого економічного розвитку як засобу формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад на рівні країн ЄС є:

- залучення інвестиційних ресурсів, яке включає два напрямки – залучення зовнішніх інвестицій та забезпечення безперервного внутрішнього розвитку; обидва напрямки спрямовані на створення додаткових робочих місць та збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів;
- збереження існуючих робочих місць – у випадках функціонування багатьох громад в ЄС питання забезпечення безперервної зайнятості є більш вагомим фактором економічного розвитку, ніж реалізація масштабних інвестиційних стратегій;
- розширення податкової бази при справлянні податків, які надходять до місцевого бюджету громади – хоча даний аспект можна назвати швидше результатом формування фінансово-економічного потенціалу громади, в тих країнах, де місцеве самоврядування відіграє ключову роль в розвитку території, тобто характеризується високим рівнем фінансової автономії, саме податкові надходження відіграють основну роль у забезпеченні конкурентоспроможності громад [10].

На сьогодні роль територіальної громади в напрямку формування економічного потенціалу та залучення підприємств на свою територію в країнах ЄС визначають з позиції «it makes all the difference in the world», тобто територіальна громада виступає суб'єктом створення особливих переваг та умов для розвитку бізнесу, відмінних від умов в інших громадах. Відтак формування фінансово-економічного потенціалу та економічний розвиток в контексті забезпечення його з боку органів місцевого самоврядування включає дві основні цілі:

- пошук потенційних інвесторів та їх стимулювання до спрямування капіталу на територію громади та створення додаткових робочих місць і збільшення податкових надходжень до місцевого бюджету;
- покращення соціальних умов та економічного розвитку на рівні громади для збереження та підвищення рівня конкурентоспроможності громади.

В умовах постійної конкуренції територіальних громад в країнах ЄС у можливості залучення підприємницьких структур на свою територію, громади мають визначати та використовувати свої конкурентні переваги. Серед них можна виділити загальні переваги, тобто сильні сторони громади (висококваліфікована робоча сила, транспортна доступність, велика кількість парків та зелених територій), ринкові переваги, на які передовсім варто опиратися органам місцевого самоврядування (функціонування на території громади дослідного інституту; доступ до курортів та об'єктів, які підтримують високий попит на житлові та нежитлові будівлі; важливі транспортні шляхи та залізничні вузли) та унікальні переваги, яких немає в інших громадах та які сприяють співробітництву з органами місцевого самоврядування (спеціалізований індустріальний кластер; великий порт; аеропорт; курорт світового класу тощо).

Джерела фінансування програм місцевого економічного розвитку в країнах ЄС різняться в залежності від країни. Найпоширенішим є фінансування саме за рахунок органів місцевого самоврядування та центрального рівня. Хоча між країнами існують значні розбіжності у забезпеченні процесу фінансування, в більшості з них сформовано системи їх комбінації для максимальної ефективності. Важливим джерелом, яке може бути залучене зі сторони органу місцевого самоврядування, є приватні фінанси. Так, у забезпеченні економічного розвитку території часто важливу роль відіграють торгово-промислові палати, які здійснюють фінансування за рахунок учасників – переважно представників місцевого бізнесу.

Поширеним джерелом фінансового забезпечення економічного розвитку території є використання такого інструменту як облігації та інших форм запозичень. В країнах, де органи місцевого самоврядування мають на це право, випуск муніципальних облігацій є найбільш широко використовуваною формою фінансування для формування та розвитку необхідної інфраструктури. Особливістю використання цієї форми запозичення є те, що кошти повертаються впродовж тривалого періоду часу з зібраних податків та зборів. Перевагою – те, що використання муніципальних облігацій дозволяє користуватися інфраструктурними об'єктами, на ремонт, будівництво, або розширення яких було витрачено кошти, а платіж розтягується на тривалий період.

Традиційним способом залучення фінансових ресурсів є запозичення в банківських установах, що є найпоширенішим шляхом отримання кредитів у багатьох країнах, де законодавство дозволяє муніципалітетам брати позики. У деяких країнах банки пропонують пільгові ставки для таких запозичень, тоді як інші ставляться до муніципального клієнта як до будь-якого іншого.

Джерелом залучення фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку муніципалітету в країнах ЄС є формування так званих спеціальних податкових округів. Такий механізм застосовується в основному органами місцевого самоврядування у містах. Так, муніципалітетом створюється спеціальний податковий округ в межах своєї території, в якому жителі обкладаються додатковим податком, який використовується для реалізації окремих проектів. Найчастіше залучені кошти спрямовуються на розвиток інфраструктури в рамках підтримки великого приватного інвестиційного проекту (наприклад, системи водопостачання та водовідведення, необхідні для підтримки великого житлового будівництва) [10].

Таким чином, органи місцевого самоврядування в країнах ЄС як представники територіальних громад мають в руках інструменти забезпечення економічного розвитку території та формування фінансово-економічного потенціалу громади, що дозволяє їм ефективно виконувати свої функції.

Висновки. Дослідження зарубіжного досвіду формування фінансово-економічного потенціалу територіальних громад дозволило зробити такі висновки:

- по-перше, забезпечення економічного розвитку територіальних громад потребує формування адміністративно-територіальних одиниць, які б відповідали визначеним вимогам та умовам розвитку держави;
- по-друге, передача на місцевий рівень повноважень має супроводжуватися передачею відповідних фінансових ресурсів;
- по-третє, ефективне місцеве самоврядування в межах наданих повноважень та ресурсів має функціонувати для забезпечення економічного розвитку території, залучення інвестиційних ресурсів та збереження і розвитку функціонуючих на території підприємницьких структур.

Список використаних джерел

1. Decentralization and local democracy in the world. First Global Report. World Bank; United Cities and Local Goverments. 2008. 350 p.
2. Decentralization and Local Governance in South Eastern Europe and Southern Caucasus. ALDA, 2011. 52 p.
3. Бейко О. В. *Європейська хартія місцевого самоврядування та розвиток місцевої і регіональної демократії в Україні*: наук. практ. посіб. / редкол.: М. О. Пухтинський, В. В. Толкованов. Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України, ЛІМО. Київ. 2003.400 с.
4. Маслов Ю. К. Реформування місцевого самоврядування в системі публічної влади країн Європейського Союзу. *S.P.A.C.E.* 2016. № 1. С. 22-26.
5. *Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування*: монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. ред. В. С. Кравців, Львів, 2016. 264 с.
6. Local and regional government in Europe. Structures and competences. CCRE.CEMR. 55 p.
7. *Statistical Service of the European Union*: Official website. 2018. URL: www.ec.europa.eu/eurostat
8. Davulis G. Analysis of situation on local taxes in Lithuania. *Intellectual economics*. 2009. Vol. 1 (5). Pp. 21-29.
9. Swinburn G., Goga S., Murphy F. *Local Economic Development: a primer developing and implementing local economic development strategies and action plans*. Washington, D. C.: The World Bank. 2006. URL: http://documents.worldbank.org/curated/en/763491468313739403/pdf (337690REVISED0ENGLISH0led1primer.pdf
10. The role of Local Government in Local Economic Development. VNG International, 2014. 54 p.

References

1. Decentralization and local democracy in the world. First Global Report (2008). World Bank; & United Cities and Local Governments.
2. Decentralization and Local Governance in South Eastern Europe and Southern Caucasus (2011). ALDA.
3. Pukhtynskyy, M. O., Tolkovanov, V. V. (Eds.), Beiko, O. V. (2003). Yevropeiska khartiya mistsevoho samovryaduvannya ta rozvytok mistsevoyi i rehionalnoyi demokratiyyi v Ukraini [European Charter of Local Self-Government and Development of Local and Regional Democracy in Ukraine]. Kyiv: Foundation for the Promotion of Local Self-Government in Ukraine, LIMO. [in Ukrainian].
4. Maslov, Yu. K. (2016). Reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya v systemi publichnoyi vlady krayin Yevropeys'koho Soyuzu [Reform of local self-government in the system of public authority of the countries of the European Union]. *S.P.A.C.E.* [in Ukrainian].
5. Kravtsiv, V. S. (Ed.). (2016). Administratyvno-terytorial'nyy ustriy Ukrayiny: metodolohichni osnovy ta praktyka reformuvannya [Administrative-territorial structure of Ukraine: methodological bases and practice of reforming]. Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Local and regional government in Europe. Structures and competences. CCRE.CEMR.
7. *Statistical Service of the European Union*: Official website (2018). Retrieved from www.ec.europa.eu/eurostat
8. Davulis, G. (2009). Analysis of situation on local taxes in Lithuania. *Intellectual economics*, 1 (5), 21-29.
9. Swinburn, G., Goga, S., & Murphy, F. (2006). *Local Economic Development: a primer developing and implementing local economic development strategies and action plans*. Washington, D. C.: The World Bank. URL: http://documents.worldbank.org/curated/en/763491468313739403/pdf (337690REVISED0ENGLISH0led1primer.pdf
10. The role of Local Government in Local Economic Development (2014). VNG International.

Надійшло 14.09.2018 р.